

FIVE O'CLOCK TEA EGY FESTŐMŰVÉSNÉL

Crômagnon, Kr. e. 60 423.

A nap állásából s az enyhe időből arra következtetünk, hogy késő ősz lehet. Egyébként kissé zavarja a szemünket valami vöröses fény: rájövünk, hogy az ég alját egy közeli tűzhányó fölött lebegő ködburok tarkítja.

A táj hasonlít ahhoz, ahogy bármelyik közönséges, illusztrált fejlődéstörténetből ismeri az olvasó.

Dús tenyészet, primitív növények: páfrány és efféle, óriási példányok. A puha homokban óriáshüllők lábnyoma.

Rénszarvas nyargal, pár méternyire, szép, hullámozó mozdulattal.

Az erdő szélén pislákoló tűz. Innen is látni, hogy guggoló alakok ülik körül.

Bennünket a híres barlang érdekel.

Közlekedési eszközök hiányában jó félóráig tart, amíg a szirtfalat elérjük: réteges mészkő vonalai mellett baktatunk.

Végre.

Az akantuszbokrok közt eldugva, magam fedezek fel egy elég szűk bejáratot.

Lehajolok, és számra tett ujjal figyelmeztetem kísérőmet.

A barlangból fény szűrődik ki. Valaki, aki bent tartózkodik, világítást használ: talán fáklyát, vagy effélét.

Magam se tudom, miért, franciául kezdek kiabálni.

– Halló! Halló! Est-ce qu'il y a quelqu'un dedans?

Mozgás. Horkolásszerű hang, lihegés. Kísérőm nyugtalanul hátrál. Tapasztalataim birtokában kevésbé félek.

A lihegés közeledik.

Végre megjelenik a fej. Úgy, ahogy gondolhattuk. Vörös

szőrrel benőtt, nagy állú, tömpe orrú, különös pofa. Nem majomhoz hasonlít. Vagy ha igen, inkább ahhoz a mókus-féléhez, a rém-makihoz: az egész végtelenül komikus arc két óriási szem – első pillanatban idomtalan szemüvegnek gondolnók, akkora. Zsinórszerűen vékony és hosszú ujjai kerek tapadótárcsában végződnek. Az egész alak picike: állva legfeljebb fél méter. Mégis rögtön tisztába vagyok vele, hogy csak ő lehet az: a barlangban talált csontok, amiket őseinknek véltünk, valami más állat lehetett.

Ahogy meglát bennünket, különös teleszkópszemeivel, fintorokat vág, makog. Aztán a földre veti magát, arccal. Párszor hozzávágja a fejét. Végre felugrik, vicsorogni kezd. Ebben már van valami fenyegető.

Kísérőmmel tanácskozunk, hogy lehetne beszélni vele. Abban állapotunk meg, hogy én kívül maradok, kísérőm elrejtőzik a kis gnóm központi idegrendszerében, a beszélő-centrum közelében, s a felvevő és leadó apparátust beállítja az angol nyelv hullámhosszára.

Ez meg is történik.

Ahogy a kis lény szemén észreveszem, hogy a beállítás megtörtént, bemutatkozom.

– Merlin Oldtime vagyok, a „New History” munkatársa. Volna olyan kedves pár percet szentelni nekem?

Ajaktalan, furcsa kis száján finom mosoly jelenik meg.

– Tessék. Talán kerüljünk beljebb.

Ugrálva, a sziklafalakba kapaszkodva, invitál befelé.

A barlang két részből áll. Egy előcsarnokféle s mögötte az öblösen kitáguló terem, ezzel folyosó köti össze. A fény onnan árad, innen már látható, hogy szurokfáklya van letűzve a földre.

Egyelőre a hallban ülünk le. Magam mohos kőre telepsem, a kis alak lekuporodik elém: a homályos világtásban

látom, hogy valamit odatart. Ahogy szemem hozzászokik a fényhez, látom: kagylóféle, zöld folyadékkal.

Megköszönöm. Az ital egész jó: íze a kínai teákra emlékeztet. Ő is iszik.

– Miben zavartam?

Pislog. Csakugyan zavarba jött.

– Vagy úgy . . . Á, semmi . . . kicsit szunyókáltam odabent.

– Tűz mellett? Még nincs olyan hideg.

– Valamit igazítottam a falon.

Felállok, húzódozása kíváncsivá tesz.

– Megengedi?

Átkúszom a terembe. Ő nyugtalanul utánam.

Első pillantásom a falra esik.

A szakértő elismerésével csettintek.

A falba vésvé, apró szúrásokkal, mintegy tetoválva, remekbe készült színes portréja egy bölénynek: a mozaik-szerűen összerakott színfoltok vörös, kék és sárga homokból, pompás „valeur” összhangját adják, a mozdulat rész és eredeti.

Egy különbség: négy láb helyett legalább tizenkettő, mintegy a futás irányát és lendületét ábrázolva.

Elragadtatva fordulok házigazdám felé.

Ő ijedten pislog.

– Lepattogzott a fal azon a helyen – makogja –, fejünkre potyogott a kavics. Ki kellett simítani, ennyi az egész. Valakinek el kell végezni.

– De az ég szerelmére Mr. . . . Mr. Barlanglakó . . . hiszen ez valóságos remekmű! Nagy művészeknél is ritkán látni a formáknak ilyen fölényes és biztos megörökítését . . . És ezek a színek! S még hozzá fel kell tennem, emlékezetből dolgozik, egy bölény be se férne ide modellnek.

Még gyanakodva néz rám, de mókás csecsemőarcán már öröm fintorog.

– Hát . . . megismerni . . . hogy bölény? – suttogja.

– Ezt tőlem akarja hallani? Még senki nem mondta önnek, Maestro?

Kifelé moztatja hegyes fülét.

– Pszt . . . Halkabban . . . Nem szeretik ezt a dolgot . . .

A Törzs harcban van . . . tulajdonképpen követ kellene pattintanom, azért hagytak itthon . . . Tetszik tudni, szerencének . . . kőpattintás közben jöttem rá erre . . . nekem is úgy rémlett, hasonlított a bölényhez.

– Meghiszem azt. Egészen élethű.

Megütközve néz rám.

– Élethű. Akkor nem jó.

– De hiszen nyilván az volt a célja . . .

– Hogy élethű legyen? Nem hiszem. Az élet nem jó.

Ha olyan volna, mint az élő, elfutna. Elfutna, elpusztulna, vagy agyongázolna bennünket, vagy mi leütnénk, és megennék őt . . . Ezt azért csináltam . . . mert olyan, mint a bölény . . . és mégse fut el . . . és nem gázol agyon . . . és nem lehet megenni . . . megmarad a falon, senki se szedheti le onnan . . .

Szégyenkezve hallgatok el a művészet örök jelentőségének e világos fogalmazására.

– De mitől tart, hogy így letagadja . . . hiszen a társai is bizonyára felismerik . . .

– Nem nagyon. A legtöbb észre se veszi, elhiszik nekem, hogy véletlenül került a falra . . . Mások leborulnak és énekelnek, totemnek tartják, és én befogom a szám. Volt, aki le akarta ütni . . . azóta kucsok itthon. Védem. Tudnék mást is csinálni . . .

– Mi tartja vissza?

– Ezt kell védeni . . . örülök, ha ép bőrrel megúszom,

hogy ezt a furcsa játékot kieszelttem magamnak. Sehol nincs ilyen, ez borzasztó, magam is tudom. A hangyák és szarvasok és kardfogúak nem tesznek effélet.

– De hiszen éppen ez a szép benne . . .

Rám mered.

– Mi az, „szép”?

– Nem rossz kérdés, egy művész szájából.

– Nem tudom, mi az, művész. Mi a hatalmas isteneket igyekszünk utánozni cselekedetünkben.

– Kik az istenek, ha szabad kérdeznem?

– Nem mondtam? Bölény. Rénszarvas. Kardfogú orosz-lán. Teremtő totemeink.

– Ezeket utánozzátok, ezek az istenek? Ezek felsőbbrendűek nálatok?

Furcsán fintorog.

– Na hallja! Hiszen mindegyik erősebb. Biztosabb. Jobban tudja dolgát. Karmok, fogak, izmok, bunda. Mi kicsik vagyunk, gyöngék, csupaszok, nyomorultak hozzájuk képest.

– Nem tudom, mit szólna ehhez Mr. Shaw. Nem így képzeled a dolgot. De ön, Mester, nem érzi, hogy különb?

– A nyomorult Törzs legnyomorultabbja vagyok. Beteg és riadt. Ők nem tudják, mennyire az: ha tudnák, már rég elpusztítottak volna. Együtt harcolok velük, legalább úgy teszek. Vicsorgok, lihegek, meresztem a szemem. Űgatók. Mintha támadnék, velük együtt. Nagy lármát csapok.

– Szóval: eljátssza a szerepet.

– Igen, és közben úgy intézem, hogy hátul maradjak. Védem az életem, amíg lehet. Hallja ezt?

Morgás, lárma, odakint. Házigazdám nyugtalanul fülel. Aztán, felém fordulva, sebesen:

– A hosszúfülűek támadnak . . . Ez egy törzs, hozzánk hasonló. Valamivel erősebb. Védekezünk. Figyeljen.

Még gyanakodva néz rám, de mókás csecsemőarcán már öröm fintorog.

– Hát . . . megismerni . . . hogy bölény? – suttogja.

– Ezt tőlem akarja hallani? Még senki nem mondta önnek, Maestro?

Kifelé mozzatja hegyes fülét.

– Pszt . . . Halkabban . . . Nem szeretik ezt a dolgot . . .

A Törzs harcban van . . . tulajdonképpen követ kellene pattintanom, azért hagytak itthon . . . Tetszik tudni, szerkecének . . . kőpattintás közben jöttem rá erre . . . nekem is úgy rémlett, hasonlít a bölényhez.

– Meghiszem azt. Egészen élethű.

Megütközve néz rám.

– Élethű. Akkor nem jó.

– De hiszen nyilván az volt a célja . . .

– Hogy élethű legyen? Nem hiszem. Az élet nem jó.

Ha olyan volna, mint az élő, elfutna. Elfutna, elpusztulna, vagy agyongázolna bennünket, vagy mi leütnénk, és megennék őt . . . Ezt azért csináltam . . . mert olyan, mint a bölény . . . és mégse fut el . . . és nem gázol agyon . . . és nem lehet megenni . . . megmarad a falon, senki se szedheti le onnan . . .

Szégyenkezve hallgatok el a művészet örök jelentőségének e világos fogalmazására.

– De mitől tart, hogy így letagadja . . . hiszen a társai is bizonyára felismerik . . .

– Nem nagyon. A legtöbb észre se veszi, elhiszik nekem, hogy véletlenül került a falra . . . Mások leborulnak és énekelnek, totemnek tartják, és én befogom a szám. Volt, aki le akarta ütni . . . azóta kuksolok itthon. Védem. Tudnék mást is csinálni . . .

– Mi tartja vissza?

– Ezt kell védeni . . . örülök, ha ép bőrrel megúszom,

hogy ezt a furcsa játékot kieszeltem magamnak. Sehol nincs ilyen, ez borzasztó, magam is tudom. A hangyák és szarvasok és kardfogúak nem tesznek effélet.

– De hiszen éppen ez a szép benne . . .

Rám mered.

– Mi az, „szép”?

– Nem rossz kérdés, egy művész szájából.

– Nem tudom, mi az, művész. Mi a hatalmas isteneket igyekszünk utánozni cselekedetünkben.

– Kik az istenek, ha szabad kérdeznem?

– Nem mondtam? Bölény. Rénszarvas. Kardfogú oroszlán. Teremtő totemeink.

– Ezeket utánozzátok, ezek az istenek? Ezek felsőbbrendűek nálatok?

Furcsán fintorog.

– Na hallja! Hiszen mindegyik erősebb. Biztosabb. Jobban tudja dolgát. Karmok, fogak, izmok, bunda. Mi kicsik vagyunk, gyöngék, csupaszok, nyomorultak hozzájuk képest.

– Nem tudom, mit szólna ehhez Mr. Shaw. Nem így képzelem a dolgot. De ön, Mester, nem érzi, hogy különb?

– A nyomorult Törzs legnagyobbja vagyok. Beteg és riadt. Ők nem tudják, mennyire az: ha tudnák, már rég elpusztítottak volna. Együtt harcolok velük, legalább úgy teszek. Vicsorgok, lihegek, meresztem a szemem. Ügatok. Mintha támadnék, velük együtt. Nagy lármát csapok.

– Szóval: eljuttassa a szerepet.

– Igen, és közben úgy intézem, hogy hátul maradjak. Védem az életem, amíg lehet. Hallja ezt?

Morgás, láрма, odakint. Házigazdám nyugtalanul fülel. Aztán, felém fordulva, sebesen:

– A hosszúfülűek támadnak . . . Ez egy törzs, hozzánk hasonló. Valamivel erősebb. Védekezünk. Figyeljen.

Ordítani kezd, hangosan óbégat, hogy a külső hangzavart növelje. Helyben topog, csapkod. Nem nagyon igyekszik kifelé.

A nyíláson át egy társa surran be. Rettenetes fintorokkal kapkod házigazdám szeme előtt: megragadja az üstökét, annál fogva rángatja kifelé. Közben folyton cincog, kerepel.

Házigazdám eltűnőben zavartan néz vissza rám.

– Bocsánat . . . Engedje meg, hogy . . . A feleségem . . . Érttem jött . . . mégis mennem kell . . . éppen most mondja, hogy szükség van rám . . . sokan vannak a hosszúfűlűek . . . Majd igyekszem megmenekülni . . . Viziontlátásra.

Eltűnnek a kijárat szűk nyílásában.

3

BESZÉLGETÉS NOAH PROFESSZORRAL, AZ ATLANTISZI
OBSZERVATÓRIUM IGAZGATÓJÁVAL

Atlantisz, Harmadik Jégkorszak.

Pontos évszámot nem tudok, térképem hiányos. Ami az időt illeti . . .

Bár Atlantiszban igen tökéletes csillagmérések alapján állapítják meg a főváros helyét, adataim a mai olvasó számára semmitmondók lennének. A rendkívül fejlett matematikai tudomány képviselőit ugyanis itt Atlantiszban egyáltalán nem érdeklik azok a csekélységek, amik később nagy jelentőségre vergődtek, hogy a Föld gömbölyű-e vagy se, és hogy melyik égitest kering a másik körül. Atlantisz helyét az űrben határozták meg, két csillagkép között, függetlenül a helyi viszonyoktól.

Hozzávetőleges számításaim szerint ez a város a mai Syracusát és Alexandriát összekötő vonal közepe táján fek-